

(כו, א – ב): והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה: ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נתן לך ושמרת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם:

עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה, ושמרת בטנא, הטנא הוא רמז לה"א אחרונה שבשם¹, כי הבכורים נקראו ראשית², והן שלש אותיות של שם, שהן ראשית הכל. וסימנך (ירמיהו כו א) בראשית ממלכות יהויקים³ כי בהם שהם ראשית הקים העולם כלו מעלה ומטה והנה הם משפיעים כח בה"א אחרונה שהיא הרביעית ובית קבול להן והיא מכללם כענין הארץ היסודית שהיא רביעית ובית קבול לשלש יסודות ראשונים⁴ והיא מכללם ומתעלה מהם ומכחם וכן הטנא כלי ובית קבול להביא שם הבכורים ומכלל המצוה היא כי היה נתן לכהן עם הבכורים וזהו לשון הטנא וזהו ולקח הכהן הטנא כי הוא המנהיג את העולם והנותן כח

¹ עי' ז"ח נ ע"ב): ושמרת בטנא דא מטרונתא דאתי לה נהירו מניה ושווי בה נהירו עילאה דאתי ליה מראשית.

תרגום: ושמרת בטנא זו הגבירה שבא לה אור ממנו ושם בה אור עליון שבא לו מהראשית.
² עי' זהר (ח"ג רנ"ג ע"א): וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה וגו' רבי אבא אמר יום הבכורים איננו בכורים עלאין דאורייתא הה"ד ראשית בכורי אדמתך תביא וגו' אמר ר"מ כגוונא דבכורים לאמהון אוף הכי אתקריאו פירות בכורים דפירות דאילנין כבכורה בתאנה הכי ישראל קדמונים ובכורים לקב"ה מכל אומין דעלמא הה"ד קדש ישראל ליהו"ה וגו' ובג"ד אתמר בהון תביא בית יהו"ה אלהיך ובגין דא אומין עכו"ם דאתמר בהון ויאכלו את ישראל בכל פה יאשמו רעה תבא אליהם אוף הכי ו' דכליל שית ספיראן ואיהו בן י"ד אתקרי בכ"ר וכל ענפין דנפקין מניה דבהון ראשין כגוונא דא אתקריאו בכורים ו' איהו נהר מאינון בכורים עלאין וההוא נהר נפיק מעדן ודא איהו דאורייתא תלייא ביה וכד נפיק כל רזין דאורייתא ובגין דאיהו אילנא דחיי אורייתא הדא הוא (נ"א חדא היא) דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה ופקודין דילה דמיין לאיבא פרי דאילנין אצטריכו לאייתאה תרגום: "וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה וגו'", רבי אבא אמר יום הבכורים הם בכורים עליונים של התורה, זהו שכתוב "ראשית בכורי אדמתך תביא וגו'". אמר הרועה הנאמן, כדוגמת הבכורות לאמותיהם, כמו כן כאן נקראו הפירות בכורים של פירות האילנות, כבכורה בתאנה כן ישראל קדמונים ובכורים להקדוש ברוך הוא מכל אומות העולם, זהו שכתוב "קדש ישראל ליהו"ה וגו'", ומשום זה נאמר בהם "תביא בית ה' אלהיך", ומשום זה, אומות עובדי כוכבים ומזלות שנאמר בהם "ויאכלו את ישראל בכל פה יאשמו רעה תבא אליהם". כמו כן כאן, ו' שכלולה משש ספירות, והוא בן י"ה שנקרא בכ"ר, וכל ענפים שיוצאים ממנו שבהם ראשים, כדוגמא זה נקראים בכורים אות ו', היא נהר מאלו בכורים עליונים, ואותו נהר יוצא מעדן, וזהו שהתורה תלויה בו, וכאשר יוצא יוצאים כל סודות התורה, ומשום שהוא עץ החיים, התורה, זהו (אחת היא) שכתוב "עץ חיים היא למחזיקים בה", והמצוות שלה דומות לפרי של האילנות, צריכים להביאן.

³ עי' סנהדרין קג ע"א): אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב בראשית ממלכות יהויקים בן יאשיהו וכתוב בראשית ממלכת צדקיה וכי עד האידנא לא הוו מלכי אלא בקש הקדוש ברוך הוא להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו, בשביל יהויקים נסתכל בדרו ונתקררה דעתו. בקש הקדוש ברוך הוא להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל דורו של צדקיה, נסתכל בצדקיה ונתקררה דעתו.

עי' ילקוט ראובני על התורה פרשת בראשית אות תרע: זה ספר תולדת אדם, ד' תגין ד' פעמים עלתה למחות האדם, בדור המבול, במתן תורה רצה הקב"ה להפוך העולם, שלישית בימי צדקיה, רביעית בימי יהויקים, וכתוב בראשית ממלכת יהויקי' צדקיה וכו'.

⁴ עי' ז"ח (ו ע"ד): תדע לך שהבורא יתברך ברא האדם וברא אותו בצלם ובצורה והכינו מארבעה דברים מובדלים זה מזה מאש מרוח ממים מעפר שנאמר והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלקים אלו הם הד' דברים הנזכרים.

ועיי"ש (יג ע"ד): אר"י כוורדין של שליא דאשה דמלייאן מן זרעא דב"נ דאית ביה היסודות כלם כך הארץ בו ביום שנבראת בו ביום נתעברה מכל מה שהולידה דכתיב בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ ומיד והארץ היתה תהו ובהו וחשך ורוח הרי בכאן ארבעה יסודות שהם אש מים רוח חשך ואלו הולידו כל תולדותיה ומאלו נתייסדו כולם. וכל התולדות נתהוו מכחות אלו.

תרגום: אמר רבי יצחק כמו גידים של שליה של אשה שמלאים מזרעו של אדם שיש בו היסודות כלם כך הארץ בו ביום שנבראת בו ביום נתעברה מכל מה שהולידה נאמר (שם א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ ומיד והארץ היתה תהו ובהו וחשך ורוח הרי בכאן ארבעה יסודות שהם אש מים רוח חשך ואלו הולידו תולדותיה ומאלו נתייסדו כלם וכל התולדות נתהוו מכחות הללו.

וכן עי' תיקו"ז קכא ע"א. ועי' שערי קדושה ח"ג פ"ב: עולם העשיה תחלה יש בו חלק התחתון הנזכר, מלכות שבה, ונקרא ארבעה יסודות העולם השפל.

ותנועה בגלגל והעולם מתקיים בתנועתו⁵ כי לזה ירמוז ענין התנופה שהיה הכהן מניף את הטנא⁶ ועוד להורות כי הוא המשגיח בכללי העולם ופרטיו כי כן מי שהוא עומד בתוך הטנא הוא מציין מן החרכים⁷ כן משגיח מחלוני הרקיע הנמוי על ראשי החיות⁸ להאציל שפע ברכה וקיום לכל צבאות מעלה ומטה והבן זה.

(כו טו) הַשְּׂקִיפָה מִמַּעַן קִדְשֶׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאָדָמָה אֲשֶׁר

⁵ עי' ז"ח כה ע"ב): ונסבין לון שתין מלאכין דסחרין כורסי יקרא כל חד וחד את חד ומזמרין בהון כל ליליא הה"ד ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלקיך ולקח הכהן דא הוא מטטרון⁶ הטנא אלן שתין אתוותא דק"ש דליליא.

תרגום: ונוטלים אותם ששים מלאכים שמקיפים את כסא הכבוד כל אחד ואחד אות אחת ומזמרין בהם בכל לילה זהו נאמר (דברים כו) ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלהיך ולקח הכהן זהו מטטרון⁶ הטנא אלו ששים אותיות של קריאת שמע של הלילה.

⁶ עי' זהר (ח"ג מח ע"ב): תא חזי דהא ליואי דאתו מהאי סטרא דדינא לא מתדכאן עד דאתעברון מנהון שיערא דכתיב (שם ח ז) וכה תעשה להם לטהרם הזה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם וגו' ובגין דיתבסמון יתיר בעי כהנא דאתי מסטרא דחסד עלאה לארמא לון דכתיב (שם יא) והניף אהרן את הלויים תנופה לפני יהוה כמה דאיהו להאי איש דלעילא דכד בעי לאתבסמא יתיר אתגלייא ביה חסד עלאה ואתבסם ומבסם הוא לתתא.

תרגום: בא וראה שהרי הלויים שבאו מצד הדין הזה לא נטהרים עד שעובר מהם השער, שכתוב וכה תעשה להם לטהרם הזה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם וגו', וכדי שימתקו יותר, צריך הכהן שהוא בא מצד החסד העליון להרים אותם, שכתוב והניף אהרן את הלויים תנופה לפני ה', כמו שהוא לאיש הזה שלמעלה, שכאשר רוצה להתמתק יותר מתגלה בו חסד עליון ונמתק, והוא ממתיק למטה.

ועיי"ש קפח ע"ב): פתח ההוא ינוקא ואמר והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ליי' קרא דא על עומר דתנופה אתמר מאי תנופה אי בגין דאניף ליה כהנא לעילא איהי תנופה מאי אכפת לן אי אניף אי מאיך אלא ודאי אצטריך לארמא לה לעילא והיינו תרומה ואע"ג דדרשינן תרי ממאה והכי הוא אבל תנופה מאי (ס"א דא) הוא ארמותא.

ורזא דחכמתא הכא אי חסידי קדישין מארי דרומחין לא שמשתון לר' שמעיה חסידא דאי לאו תנדעון תנופה מאי היא חטה מאי היא שעורה מאי היא תנופה דקאמרין היינו תנ"ו פ"ה ורזא דיליה תנו כבוד ליי' אלהיכם דהא פח (עלאה) היינו כבוד דבעינן למיהב ליה לקב"ה וע"ד אבעי לן לארמא לעילא לאחזאה (ס"א דלית אינון יהבין אלא להאי פח) דליה אנון יהבין להאי פח דלית שבחא למלכא עלאה אלא כד ישראל מתקני ליה להאי כבוד ויהבי ליה למלכא כבוד ודא הוא תנו פח תנו כבוד וארמא איהו ודאי.

תרגום: פתח אותו תינוק ואמר "והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה", פסוק זה נאמר על עומר התנופה, מהו "תנופה", אם בגלל שהניפה הכהן למעלה, היא תנופה, מה אכפת לנו אם הניף אם הנמיך. אלא ודאי צריך להרימה למעלה, והיינו תרומה. ואף על גב שדרשנו שנים ממאה, וכך זה, אבל תנופה מהי (זו) הרמה.

וסוד חכמה כאן, אי חסידים קדושים בעלי רומחים, לא שמשתם את רבי שמעיה החסיד, שאם לא תדעו מהי תנופה מהי חטה מהי שעורה. תנופה שאמרנו היינו תנ"ו פ"ה, וסוד שלו "תנו כבוד לה' אלהיכם" שהרי פח (עליון) היינו כבוד שרוצים לתת לקדוש ברוך הוא, ולכן צריכים להרים למעלה, להראות (שאינם נותנים אלא לפה הזה) שאנו נותנים לו ל"פה" הזה, שאין שבח למלך העליון אלא כשישראל מתקנים לו לכבוד הזה, ונותנים כבוד למלך, וזהו תנו פח, תנו כבוד והרמה היא בודאי.

ועיי"ש שג ע"א): והניף אהרן את הלויים תנופה לפני ה'. ר' יהודה שאיל לר' אבא למה היה הכהן מניף את הלויים אמר לו מלה"ד לתינוק כשהוא בוכה וכועס מה עושין כדי לפייסו א"ל רבי יהודה מניפין אותו ומנענעים אותו כדי לשתקו א"ל ר' אבא יהודה יהודה מלה זאת באה לידך ולא חקרת בה והלא ישמעו אזניך מה שפיך מדבר כך היא מדת הגבורה כועסת ורוגזת דכתיב שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם וכתוב (שם) ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה לפי שהם מתגברים ומתקשים באפס ועברתם לצאת לעשות דין לכלות ולהכרית בני העולם אזי הכהן שהוא החסד העליון מניף אותו הצר של הלויים שהיא מדת הגבורה כדי לשכך ולשקט רוגזה וכעסה כדי שישתברו השערות מכל שוליהן ולא יתגברו ולא יתחזקו. כעין דוגמא זו הכהן שמניף את הלויים תנופה כדי שישקוט הצד של גבורה שלהן כדי שלא יתעורר הדין בעולם. בא ר' יהודה ונשק את ידיו. וכשתעוררו הדינים בעולם כל הדינים הנמצאים בכל יום ויום אברהם אבינו ע"ה הוא דוחה אותם לחוץ ואינם עומדים לפניו הה"ד ואל זועם בכל יום.

⁷ עי' שמות כח לו שזה רומז למידת המלכות.

⁸ עי' תיקו"ז לו ע"א, מאי ימה דא שכינתא עלאה ההוא דאתמר ביה ודמות על ראשי החיה רקיע

נתתה לנו פאשר נשבעת לאבתינו ארץ זבת חלב ודבש:

עי' ר' בחיי: ואם תשכיל בענין המתנות האלה בסודם תמצא כי התרומה הנקראת ראשית תרמוז לחכמה⁹ הכוללת הבינה בחמשים שערים ועל כן התרומה היא אחת מחמשים והו שאמרו תרומה תרי ממאה ומעשר ראשון הנתן ללוי שהיה עשירי בבנים כנגד העשירית¹⁰ וכן מעשר שני כמו כן כנגד העשירית¹¹ כי נקרא מעשר ראשון לפי שהוא ראשון לנו ונקרא כמו כן מעשר שני כי הוא עשירי לראשון העליון ומעשר עני שהיה מפריש בשנה השלישית וששית כנגד היסוד שהוא מכריע¹² וכלול מן השבעה כן היה הפרשת מעשר עני באמצע שש שנים שלש מכאן ושלש מכאן ועם מעשר זה נשלמו כל המעשרות בין למעלה בין למטה וזהו שאמר (&) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית אמר כי תכלה כי מעשר עני זה תכלית וסוף כל המעשרות ולכך אמר הכתוב בסדר ראה בפרשת עשר תעשר (דברים יד כח) מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת בשעריך כי כשם שצוה הקדוש ברוך הוא שנקבץ את כל המעשרות של השנים שעברו במקום אחד בשערינו כן הרמז בזה שנקבץ ושניחד הכל בלי פרוד במקום שהוא כולל את הכל זהו שאמר והנחת בשעריך הוא שער התפלה¹³ הוא שער לה' (תהלים קיח כ)¹⁴ הכולל את הכל ולכך היה מתפלל בלשון הקדש והיה מתודה בקול רם שהשלים חיובו

⁹ עי' זהר (ח"א דף ל ע"ב): בראשית ברא אלהים רזא (במדבר טו כ) דראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה דא חכמה עלאה דאיהי ראשית. תרגום: "בראשית ברא אלהים", סוד של "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" זו חכמה עליונה שהיא ראשית.

ועי' זהר (ח"ב רעא ע"א): ד"א ויקחו לי תרומה ויקחו לקדש תרומה שהיא יו"ד והיא עשירי ומנלן דעשירי קדש דכתיב העשירי יהיה קדש לקדש ומאי נינהו קדש דכתיב וראשית כל בכורי כל וכל תרומת כל מכל תרומותיכם דכתיב ראשית חכמה יראת יי' אין חכמה אלא יראת השם. תרגום: דבר אחר ויקחו לי תרומה ויקחו לי לקדש תרומה שהיא יו"ד והיא עשירי ומנלן לנו שעשירי קדש שכתוב (ויקרא כז) העשירי יהיה קדש לקדש ומהו קדש שכתוב וראשית כל בכורי כל וכל תרומת כל מכל תרומותיכם שכתוב ראשית חכמה יראת ה' אין חכמה אלא יראת השם. ¹⁰ עי' תיקו"ז לא ע"ב): בראשית עלה אתמר ראשית מעשר דגנך (דברים יב יז) ודא מלכות דאיהו מעשר ואיהי עשירית לעשר ספירות ובגינה מעשרין תרגום: בראשית, עליה נאמר "ראשית מעשר דגנך", וזו מלכות שהיא מעשר והיא עשירית לעשר ספירות, ובשבילה מעשרים.

¹¹ עי' ספר הפליאה (עמוד &): המעשר ראשון היא החכמה, א"ל א"כ למה מעשר שני אחר מעשר ראשון, א"ל מעשר ראשון לחכמה ראשונה מעשר שני לחכמה שניה. ובעבור שחכמה עלאה מושכת לעולם חכמה תתאה אצלה לכן מעשר שני סמוך למעשר א'.

¹² עי' ס"י (פ"ב מ"א): שלש אמות אמ"ש, יסודן כף זכות וכף חובה ולשון חק מכריע בינתיים. ועי' ע"ח שער אנ"כ ט: א"א ונוקבא דעת הכולל חו"ג מכריע בין החו"ב שהם עתיק ונוקבא, וכן ישו"ת הם שתי מכריע בין א"א שהם חו"ג, וכן יעקב ורחל הם יסוד המכריע בין נ"ה שהם ז"נ.

¹³ עי' זהר (ח"א צ ע"ב): כה דהיא תרעא לצלותא בה ישכח ברכה בה ישכח בר נש שאלתיה כה ההוא סטרא דאתייא מסטרא דגבורה דהא מסטרא דגבורה קא אתא יצחק וההוא סטרא דגבורה כה אקרי דמתמן אתיין איבין ופירי לעלמא ולא מסטרא דלתתא דככביא ומזלות כדן והאמין ביהו"ה אתדבק לעילא ולא אתדבק לתתא והאמין ביהו"ה ולא בככביא ומזלי והאמין ביהו"ה דאבטח ליה דיסיי אגריה לעלמא דאתי והאמין ביהו"ה בההוא דרגא דאתייהיב ליה דמתמן ייתי ליה זרעא לאולדא בעלמא.

תרגום: "כה", שהוא השער לתפלה, בה ימצא ברכה, בה ימצא אדם את בקשתו. "כה", אותו הצד שבא מצד הגבורה, שהרי מצד הגבורה בא יצחק, ואותו צד הגבורה נקרא "כה", שמשם באים פירות לעולם, ולא מהצד שלמטה של כוכבים ומזלות. אז "והאמין בה", נדבק למעלה ולא נדבק למטה. "והאמין בה", ולא בכוכבים ומזלות. "והאמין בה", שהבטיח לו שירבה את שכרו לעולם הבא. "והאמין בה", באותה הדרגה שנתנה לו, שמשם יבא לו זרע להוליד בעולם.

¹⁴ עי' תיקו"ז כז ע"ב): ואית תרעא דצדיקיא דלא מתפתחא אלא לצדיקיא הה"ד זה השער לה' צדיקים יבואו בו (תהלים קיח כ) והאי איהו תרעא דצדיק ח"י עלמין דאתמר ביה ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם (תהלים לז כה) וכען בגלותא אתמר ביה הצדיק אבד (ישעיה נז ה) מאי אבד אבד למטרוניתא ואתמר ביה (ישעיה יט ה) ונהר יחרב ויבש יחרב בבית ראשון ויבש בבית שני ובגין דלית ליה מדיליה עניין צווחין בח"י ברכאן דצלותא לגבי ח"י עלמין והא אסתלק מתמן נביעו וברכאן (נ"א דכל ברכאן) ולית מאן דיהיב לון ותרעין אחרנין סתימין ותרעא דצדיק חרבה ויבשה כמה דעני

במעשרותיו של הקדוש ברוך הוא והפריש אותן בסדר ובכוונה הראויה ולא שינה הסדר ח"ו זהו ככל מצותך אשר צויתני אלא שסדר הכלל במחשבתו ויחד את הכל יחוד שלם לא עברתי שלא קצצתי בנטיעות¹⁵ ולא שכחתי מלברך השם והמלכות כי הוא היחוד השלם¹⁶

חרב ויבש ורזא דמלה יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה (בראשית א ט) תרגום: ויש שער של צדיקים, שלא נפתח אלא לצדיקים, זהו שכתוב "זה השער ליהו"ה צדיקים יבאו בו". וזהו השער של צדיק ח"י העולמים, שנאמר בו "ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם", וכעת בגלות נאמר בו "הצדיק אבד". מה זה "אבד", אבד למלכה, ונאמר בו "ונהר יחרב ויבש", יחרב בבית ראשון, ויבש בבית שני. ומשום שאין לו משלו, העניים צועקים בח"י ברכות התפלה אל ח"י העולמים, והרי הסתלק משם הנביעה וברכות (של כל הברכות), ואין מי שיתן להם, והשערים האחרים סתומים, ושער הצדיק חרב ויבש, כמו שעני חרב ויבש, וסוד הדבר "יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה".

¹⁵ עי' תיקר"ז קלה ע"ב ז"ל: כל מאן דנטיל מלכות בלא ט' ספירן איהו מקצץ בנטיעון, וכל מאן דנטיל ט' ספירן בלא מלכות איהו כופר בעיקר.

ועי' זהר (ח"א רסב ע"א): ות"ח ישראל כד עבדו עגלא ואפרישו ברכאן מהאי הר חרב דאפרישו מניה וא"ו וקציצו בנטיעות באינון נטיעון מה כתיב ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב. ההוא עדי עלאה תפלין דרישא ודרעי דשוויין ביד כהה אעידאו מנהון.

עי' אריכות בלש"ו הקדו"ש שער ז' פרק ו' אות ד' וה'.

ובתמצית להבין ההבדל בין כופר בעיקר למקצץ בנטיעות היא כך וזה תמצית דברי הלש"ו אות ד': מידת המלכות היא גילויו ית' בכל המציאות והנהגת עולמות ב"ע. דהיינו על ידי יחוד המאציל א"ס (עי' ט' ספירות דאצילות) במלכות. וזוהי מהותו הפנימית של האמונה, ההשכלה שהנהגה העליונה יש לה שייכות ויחוד עם התחתונים, וכלול בזה גם החיוב המעשי של האדם בכל התורה כולה. אמנם זה גופא אינו תכלית הבריאה, התכלית האמיתית היא שלבסוף הכל יהיה כלול בא"ס (כלומר שאין התכלית שנחיה חיים ארציים לאור האמונה אלא שנחיה את הידוע ע"פ אמונה עצמה וכפי שיהיה לע"ל). לכן מי שמשמש במלכות לצורכו, דהיינו שעושה פעולה לשם המלכות בלבד לקשרה למטה לא כוונת יחוד למעלה (כ"ש כאשר כוונתו ח"ו להפרידה בזדון לבו מהספירות העליונות) כמו שהיה בדור הפלגה וכעין זה הוא בקבלה מעשית (כלומר לשנות את הבריאה התחתונה על ידי הניצול של כללי ההנהגה הקיימים וכאילו מודיע בזה שאין השי"ת מתייחד עם עולמו ורק הניח הנהגות אלו הפקר לכל דורש), שהוא מקצץ בנטיעות (שכן מראה שאין שורש הא"ס מיוחד במלכותו ויש כאן נטיעה המנותקת משרשה).

ואם אינו מאמין שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, על אף שמאמין שהוא המציא הכל יש מאין, רק חושב ששילק השגחתו מהתחתונים, והכל נעשה כיום בטבע ובמקרה או מכח זולתו ח"ו, הוא קרוי כופר בעיקר (שכן לשיטתו אין מלכות ה' בארץ ח"ו וכאילו אומר שיש ט' דאצילות ואין להם מלכות להתייחד עמה). ונקרא כך, מכיוון שרק דרך המלכות יש לנו חיבור לא"ס.

וזה תמצית אות ה': והנה דור הפלגה הפליגו בעוון זה, שכן המה עשו בכוונה ובמרד בכדי שיתקיים הפגם לדורות עולם. ומהות חטאם, שהם רצו בקיומו התמידי של הסט"א, וידעו שהסט"א אינו יכול להיות קיים אלא מכח הארת מלכות דאצילות, לכן רצו לבנות מגדל עם כוונות מיוחדות לעניין זה, להמשיך באופן תמידי את עיקר השפע מהמלכות דאצילות ובכך חשבו להשליט את הז' דסט"א על כל העולם. ועל אף שמצד א' כוונתם היתה טובה יותר מכוונת עובדי ע"ז, שכן הם כוונו להמשיך את עיקר השפע מהמלכות דאצילות והבינו שאין לסט"א מעצמו מאומה, אבל זה גופא חסרונם, שכל עע"ז מרחיק את עצמם מהיכל ה', וכל מחשבתם בסט"א, ואילו אנשי דור הפלגה באו ליכנס בהיכל המלך על מנת לכבשו. דבר זה לא נתפרש בתורה מכיוון ש"כבוד אלקים הסתר דבר", כי מה שהם כוונו לבטל הוא עיקר הכוונה בקריאת שמע דהיינו ליחד את המלכות דאצילות (שם אדנ"י והשם אלקים המתפשט בב"ע) בז"א דאצילות. והוא עניין הכתוב בהם שאמרו "ונעשה לנו שם", שהם רצו להפריד את השם, הרי הוא המלכות, ממקורו - הרי הוא ז"א ולהפכו להיות "לנו", ובכך לקצץ בנטיעות.

אמנם מש"כ שרצו לקחת את השם אלקים דקדושה לעצמם, וליטול את המלכות דאצילות להשתמש בכחותיה כחפצם, זה היה על ידי השפעת שמות ושימוש בשמות הקדושים, והיה על ידי קבלה מעשית. וכל זה טמון בכח במלכות דאצילות ובשמות אלקים ואדנ"י אשר בה, היוצאים ומסתעפים משם הו"ה. (וגם היום המשתמש בשמות לצורכו הוא מעין חטא דור הפלגה).

¹⁶ עי' זהר (ח"א קנט ע"א): רבי שמעון אמר אלן אתון כלהו דכר ונוקבא לאתכללא כחדא ברזא דמיין עלאין ומיין תתאין וכלא חד ודא איהו יחודא שלים ובגין כך מאן דידע להו ואזדהר [בהו זכאה איהו וחולקיהו בהאי עלמא ובעלמא דאתי] (ו)בגין דאיהו עקרא [דיחודא] (ויחודא) שלים כדקא יאות תלת תלת מסטרא דא ומסטרא דא ביחודא חדא בשלימו דכלא וכלהו רזא דסדרא עלאה כדקא חזי כגוונא דלעילא דההוא סדרא תלת תלת ברזא חדא

תרגום: רבי שמעון אמר, כל האותיות הללו, זכר ונקבה, להיכלל יחד בסוד המים העליונים והמים התחתונים, והכל אחד, וזהו היחוד השלם. ולכן מי שמכיר אותם ונזהר בהם, אשרי חלקו בעולם

ומתודה עוד ואומר לא אכלתי באוני ממנו שלא הפרישו לשום כח מכחות המלאכים¹⁷ שהם עשר מדרגות שהם הקרובים אליו ולא לשום כח מכחות הנגלים ולא בערתי ממנו בטמא אין צריך לומר שלא הפריש ממנו לשום כח מכחות הטומאה הרוחניים השוכנים למטה באויר שבין הנגלים והיסודות¹⁸ ולא נתתי ממנו למת אין צריך לומר שלא הפריש לשום אחד מארבע יסודות שהם גופים מתים ולא רוחניים אך שמעתי בקול ה' השם המיוחד¹⁹ לבדו שהוא עליון על כלן ועשיתי ככל אשר צויתני השקיפה ממעון קדשך התפלה הזאת לשם הנכבד²⁰ שכן אמר ואמרת לפני ה' אלהיך ואליו אומר השקיפה ואמר ממעון כי הוד והדר לפניו ונהרי ששון ונהרי שמחה והשמחה במעונו זהו השקיפה ממעון קדשך יאמר השקיפה עלינו ממעון קדשך ותריק עלינו מה שקבלת מן השמים כמו (מלכים א' ח למ) ואתה תשמע השמים או יאמר השמיע תפלתנו אל השמים וברך את עמך את ישראל השפיע להם הברכה שקבלת וזהו לשון חכמינו ז"ל עשינו מה שמוטל עלינו עשה אתה מה שמוטל עליך ואת האדמה שכנגדה הארץ של מעלה שהיא ארץ זבת חלב ודבש שהיא הרצון המושפיע רחמים ודין זהו לשון ארץ זבת חלב ודבש וכבר הזכרתי זה והכל אמת בין למעלה בין למטה וזה מבואר.

(כו יט): וְלִתְהַדָּךְ עֲלִיוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשִׂה לְתַהֲלָה וְלִשְׁמֵ וְלִתְפָאֶרֶת וְלִהְיִתָּךְ עִם קָדִישׁ לְה' אֱלֹהֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר.

הזה ובעולם הבא, משום שהוא עיקר היחוד השלם כראוי, שלש שלש מצד זה ומצד זה, ביחוד אחד בשלמות הכל, וכולם הסוד של הסדר העליון כראוי דוגמת למעלה, שאותו סדר שלשה שלשה בסוד אחד.

¹⁷ עי' דבריו בראשית א כז ושמות כה ט.

¹⁸ עי' זר"ח (ו ע"ד): תדע לך שהבורא יתברך ברא האדם וברא אותו בצלם ובצורה והכינו מארבעה דברים מובדלים זה מזה מאש מרוח ממים מעפר שנאמר והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלקים אלו הם הד' דברים הנזכרים.

ועי"ש (יג ע"ד): אר"י כוורדין של שליח דאשה דמלייאן מן זרעא דב"נ דאית ביה היסודות כלם כך הארץ בו ביום שנבראת בו ביום נתעברה מכל מה שהולידה דכתיב בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ ומיד והארץ היתה תהו ובהו וחשך ורוח הרי בכאן ארבעה יסודות שהם אש מים רוח חשך ואלו הולידו כל תולדותיה ומאלו נתייסדו כולם. וכל התולדות נתהוו מכחות אלו.

תרגום: אמר רבי יצחק כמו גידים של שליה של אשה שמלאים מזרעו של אדם שיש בו היסודות כלם כך הארץ בו ביום שנבראת בו ביום נתעברה מכל מה שהולידה נאמר (שם א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ ומיד והארץ היתה תהו ובהו וחשך ורוח הרי בכאן ארבעה יסודות שהם אש מים רוח חשך ואלו הולידו תולדותיה ומאלו נתייסדו כלם וכל התולדות נתהוו מכחות הללו.

וכן עי' תיקו"ז קכא ע"א. ועי' שערי קדושה ח"ג פ"ב: עולם העשיה תחלה יש בו חלק התחתון הנזכר, מלכות שבה, ונקרא ארבעה יסודות העולם השפל.

¹⁹ עי' זר"ח (ג ע"ב): ועי' כ כדי שלא יטעה אדם, צוה בקרבנות ואמר, אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. וכי תזבחו זבח תודה לה'. וכי תזבחו זבח שלמים לה'. ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה'. הכל לה'. ולא נאמר לאלקים. מ"ט. א"ר אבהו, שם זה הוא משותף, שהמלאכים נקראו אלקים, בני אדם נקראו אלקים, הדיינים נקראו אלקים, ואין אנו יודעים למי מהם זובח, לכך צריך להזכיר השם המיוחד לבדו.

²⁰ עי' ספר הפליאה (עמוד &): נקראת בת זוג בעבור שהיא בת זוג לת"ת. וגם נקראת ארון כי השם הנכבד הוא מתייחד בתוך הארון וזהו ארון העדות. ארון היא כ"י העדות הוא היסוד.

ע"י רמב"ן: ועל דרך האמת לתהלה כי אלהי ישראל²¹ הוא תהלתך ושמו הגדול²² הוא אלהיך ובוזה תפארתך כענין שנאמר כי תפארת עוזמו אתה (תהלים פט יח) תפארת ישראל (איכה ב א):

(כח י): ויראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך:

ע"י ר' בחיי: ואם תשכיל עוד בטעם שי"ן של תפלין²³ תמצא השי"ן רמז לשכינה ולנשמת האדם ושי"ן של ארבע בתים ירמוז לשכינה המקפת²⁴ והממלאת לכל העולם וחויץ לעולם ומשפעת כח בארבע חיות המרכבה והרצועה שיש בה כמין דל"ת רמז לארבע רוחות העולם המתנהגים על ידי השכינה ומעלה ומטה גם כן ועל כן הרצועות מחוברות ומתפשטות והולכות למטה ונתבאר בזה כי כל השפע בא לעליונים ולתחתונים מאת השכינה ומאין בא

²¹ ע"י זהר (ח"א יח ע"א): (ו)עד הכא בדרגא [דא] אתייחד עלמא דאתגלייא בעלמא דאתכסייא עלמא דאתגלייא [אתייחד אוף הכי לתתא ועלמא דאתגלייא] איהו עלמא דתתא"ה (ישעיה ו א) ואראה את אדני (שמות כד י) ויראו את אלהי ישראל (במדבר יד י) וכבוד יהוה נראה (שם יז ז) וירא כבוד יהוה (יחזקאל א כח) כמראה הקשת וגו' כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד יהוה ודא איהו רזא ותראה היבשה (שם) [כמראה הקשת זה חי עלמין וזהו] (בראשית ט יג) את קשתי נתתי בענן [דא מלכות] נתתי מן יומא דאתברי עלמא.

תרגום: עד כאן בדרגה זו מתייחד העולם הנגלה בעולם הנסתר. העולם הנגלה מתייחד גם כן למטה, ועולם הנגלה הוא עולם התחתון, "ואראה את ה'", "ויראו את אלהי ישראל", "וכבוד ה' נראה", "וירא כבוד ה'", "כמראה הקשת וגו' כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'". וזהו סוד "ותראה היבשה". "כמראה הקשת" זה חי העולמים, וזהו "את קשתי נתתי בענן", זו מלכות, נתתי מיום שנברא העולם.

²² ע"י זהר ח"ב קה ע"א: ומה תעשה לשמך הגדול שמא גדול דא בנינא קדמא שמא קדמא אלהים.

ע"י ז"ח (ג ע"ב): דא"ר יהושע, מאי דכתיב אני ה' הוא שמי. מלמד שהוא וישמו אחד הוא. א"ר אבהו, הכל נתן, אבל שמו הגדול לא נתן, ולא אוזיף לאחרון [מלוה לאחרים], דכתיב אני ה', לבדי, מלמד דשם זה לא נתן לשום נברא.

וע"י מ"מ זהר ח"ב קה ע"א: פ"י בינה שנק' שם הגדול כמ"ש ומה תעשה לשמך הגדול (ע"י מבו"ש ש"ג ח"ב פ"ו) ואנו מתפללים שיתגדל שמיא רבא שהיא בינה הנק' שם הגדול דהיינו שעי"י הגלות נסתלקו נה"י דבינה מ"א ולעתידי יחזרו ויתחבר מי עם אלה שהם נה"י דאימא ב"א ואזי השם שלם. ²³ אמנם ע"י זהר (ח"ג שו ע"ב): עמודא דאמצעייתא קשור ימינא ושמאלא ואיהו קשורא דתפלין דרישא דאיהו אימא עלאה תפלין על רישיה כמה דאוקמוה מ"מ בתפלין דמארי עלמא מה כתיב בהו ואיהו קשורא דתפלין דיד דאיהו שכינתא תתאה.

תרגום: העמוד האמצעי קשור ימין ושמאל והוא קשר של תפלין של ראש שהיא אמא עליונה תפלין על ראשו כמו שפרשוה בעלי המשנה בתפלין של אדון העולם מה כתוב בהן והוא קשר של תפלין של יד שהיא שכינה תחתונה.

וכן ע"י תיקו"ז: ש של תפלין דא אימא עלאה עלה אתמר (דברים כח י) וראו כל עמי הארץ כי ש"ם יהוה נקרא עליך ויראו ממך.

תרגום: ש' של תפלין זו האם העליונה, עליה נאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם יהוה נקרא עליך ויראו ממך".

ע"י עוד בתפלין בדברי רבינו בשמות לג יג.

²⁴ ע"י זהר (ח"ג רלד ע"ב): ובג"ד אוקמוה מארי מתני' המבקר את החולה לא ליתב למראשותיו משום דשכינתא על רישיה ולא לרגלוי דמלאך המות לרגלוי האי לאו לכל ב"נ אלא לבינוני אבל לצדיק גמור י"י יסעדנו על ערש דוי על רישיה ושכינתא אסחר גופיה עד רגלוי ובג"ד אתמר ביעקב ויאסף רגליו אל המטה ודא שכינתא דאתמר בה והארץ הדום רגלי.

תרגום: ומשום זה בארוהו בעלי המשנה, המבקר את החולה לא ישב למראשותיו משום ששכינה על ראשו, ולא למרגלותיו כיון שמלאך המות למרגלותיו. וזה לא לכל בן אדם, אלא לבינוני, אבל לצדיק גמור "ה' יסעדנו על ערש דוי" על ראשו, והשכינה מקיפה את גופו עד רגליו. ומשום זה נאמר ביעקב "ויאסף רגליו אל המיטה", וזו השכינה שנאמר בה "והארץ הדום רגלי".

ע"י שעה"כ (דרושי חזרת העמידה דרוש ה) אור מקיף שהוא בגי' מורא והוא ענין בחי' השכינה המקפת על ראשו של אדם ועל המוחין שלו. וע"י פע"ח (שער התפלין - פרק ב) ונבאר ענין השינין שיש בתפלין ש"ר, שי"ן של ד' ראשים, ושי"ן של ג' ראשים. הנה נתבאר לעיל, כי מוחין הם ד'. אמנם כאשר נכנסין תוך ז"א, הם נעשים ג' מוחין לבד. וכנגד ב' בחי' אלו, הם ש' של ד' ראשים, וש' של ג' ראשים.

השפיע אל השכינה מן החכמה והבינה צא ולמד שהוא כן מתוך יצירת האדם שנוצר בחכמה מופלאה כי אות שי"ן רשום באפיו אשר שני הנקבים מכוונים כנגד המוח שהוא מקום החכמה והבינה וענין האבר הזה החתום באות שי"ן שהוא בית קבול ילמד דעת את העם כי כן השכינה מקבלת שפע וכן תמצא הנשמה שהיא מקפת את כל הגוף שהיא בתוכו וחוצה לו וכחה ואורה מתפשטים בארבעה חללים שבמוח שני חללים ראשונים יש בהם כח הציור חלל אמצעי יש בו כח המחשבה חלל אחרון יש בו כח השמירה והזכרון והשגנו מכל זה כי שי"ן שבארבעה בתים הוא רמז לשכינה ור' חיות הקדש ורמז גם כן לנשמה וארבעה חללים שבמוח והבן זה.

(כח כב): יִכְכֶּה ה' בַּשְּׁהֶפֶת וּבַקְדָּחַת וּבַדְּלָקַת וּבַתְּרָחַר וּבַתְּרַב וּבַשְּׂדֵפוֹן וּבַיֶּרְקוֹן וּרְדָפוֹ
עַד אֲבָרְךָ:

ע"ר' בחיי: הזכיר השם המיוחד²⁵ ולא אמר יככה אלהים והנה הוא מדת הדין במקום זה וכמוהו (בראשית ו ז) ויאמר ה' אמתה²⁶ (שמות יד יד) ה' ילחם לכם²⁷ שהוא מדת הדין כי כן מצינו שם אלהים מדת הרחמים במקומות רבים כמו (בראשית ח א) ויזכור אלהים את נח²⁸ (בראשית כ יז) וירפא אלהים את אבימלך כי כל אחת מן המדות זו כלולה בזו ומפני זה הזכיר יככה בתוספת ה"א להורות על מדת הדין המיסרת את האדם והוא שכתוב (ויקרא

²⁵ ע"ר' לעיל פרשת בראשית הערה 19.

²⁶ אמנם ע"ר' זהר (ח"א נח ע"א): ויאמר יהו"ה אמתה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה (בראשית ו ז) רבי יוסי פתח (ישעיה נה ח) כי לא מחשבתי מחשבותיכם תא חזי כד בר נש בעי לנקמא מאחרא שתיק ולא אמר מידי דאילו אודעיה יסתמר ולא יכיל ליה אבל קב"ה לאו הכי עביד לא עביד דינא בעלמא עד דאכריז ואודע להו זמנא תדין ותלתא בגין דלא איתאי דימחי בדיה דיימא ליה מה עבדת ולא יסתמר מניה ולא יכיל לקיימא קמיה.

תא חזי ויאמר יהו"ה אמתה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה אודע לון על ידא דנח ואתרי בהון כמה זמנין ולא שמעי בתר דלא שמעו אייתי עליהון דינא ואוביד לון מעל אפי ארעא. תרגום: "ויאמר ה' אמתה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה". רבי יוסי פתח, "כי לא מחשבתי מחשבותיכם", בא וראה, כשבן אדם רוצה לנקום מאחר, הוא שותק ולא אומר דבר, שאם יודיע לו שהוא ישמור ולא יוכל לו. אבל הקדוש ברוך הוא לא עושה כך, שלא עושה דין בעולם עד שמכריז ומודיע להם פעם פעמיים ושלש, כי אין מי שימחה בידו שיאמר לו מה עשית, ולא ישמר ממנו ולא יוכל לעמוד לפניו.

בא וראה, "ויאמר ה' אמתה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה", הודיע להם על ידי נח והתרה בהם כמה פעמים ולא שמעו. אחר שלא שמעו, הביא עליהם דין והאביד אותם מעל פני הארץ.

²⁷ אמנם ע"ר' זהר (ח"ב יח ע"ב): אמר רבי יצחק שר שלהם נלקה בתחלה ואח"כ שאר אלהיהם רבי שמעון ברבי יוסי אומר לקות אומה של מצרים ממש לא היה אלא בים דכתיב (שם יד כח) לא נשאר בהם עד אחד וקודם זה נעשה שפטים באלהיהם ועל דא כתיב הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה ונתנבאו על העתיד כפי מה שאירע להם ונוסף גם הוא על שונאינו נבאו על מחנות עליונים שיהיו שרויים בתוכם ונלחם בנו נבאו על מה דכתיב יהו"ה ילחם לכם וגו' ועלה מן הארץ כמה דאת אמר ובני ישראל יוצאים ביד רמה:

תרגום: אמר רבי יצחק שר שלהם נלקה בתחלה ואחר כך שאר אלהיהם. רבי שמעון ברבי יוסי אומר לקות אומה של מצרים ממש לא היה אלא בים שכתוב לא נשאר בהם עד אחד וקודם זה נעשה שפטים באלהיהם ועל זה כתוב הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה ונתנבאו על העתיד כפי מה שאירע להם ונוסף גם הוא על שונאינו נבאו על מחנות עליונים שיהיו שרויים בתוכם ונלחם בנו נבאו על מה שכתוב ה' ילחם לכם וגו' ועלה מן הארץ כמו שנאמר ובני ישראל יוצאים ביד רמה.

²⁸ אמנם ע"ר' זהר (ח"א סט ע"ב): א"ר שמעון (ויזכור אלהים את נח (בראשית ח א)) תא חזי בשעתא דדינא אתעביד לא כתיב ביה זכירה כיון דאתעביד (ביה) דינא ואתאבידו חייבי עלמא כיון כתיב ביה זכירה דהא כד דינא שריא בעלמא אתחברותא לא אשתכח ומחבלא שריא על עלמא כיון דאתעבר דינא ואשתכח רוגזא תב כלא לאתריה ובגין כך כתיב הכא ויזכור אלהים את נח דביה שריא זכור דנח איש צדיק כתיב ביה

תרגום: אמר רבי שמעון, "ויזכור אלהים את נח", בא וראה, בשעה שהדין נעשה, לא כתוב בו זכירה, כיון שנעשה (בו) הדין ונאבדו רשעי העולם, אז כתוב בו זכירה. שהרי כאשר הדין שרוי בעולם, לא נמצאת התחברות, והמשחית שרוי על העולם. כיון שעבר הדין ושכך הרוגז, שב הכל למקומו, ולכן כתוב כאן "ויזכור אלהים את נח", שבו שורה זכור, שכתוב בנח איש צדיק.

כו (יח) ויספתי ליסרה אתכם שבע בתוספת ה"א²⁹ הנקראת שבע ומיסרת בשבע פורעניות וכן הזכיר כאן שבע חליים בשחפת ובקדחת וכל השאר.

(כט ו): וַתָּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֵן מֶלֶךְ הַשְּׁבוּן וְעוֹג מֶלֶךְ הַכַּשְׁשִׁיטָה לְקַרְאֲתָנוּ לְמַלְחָמָה וַנִּגְמָם:

ע"ר' בחיי: וצריך אתה לדעת כי מפני ששרתה שכינה בבית ראשון לכך הזכיר דוד ע"ה על בית ראשון (תהלים כד ז) שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד³⁰ כלומר מלך של הכבוד אבל בבית שני לא שרתה שכינה כל כך תדיר אלא חופף שכן התנבא חגי הנביא על בית שני (חגי א ח) וארצה בו ואכבדה אמר ה'³¹ כלומר כבוד השכינה שהיא ה"ה"א היה שם חופף ואמר גם כן (שם ב ז) ומלאתי את הבית הזה כבוד ולעתיד לבא יחזור הכל לקדמותו כמו שהיה בבית ראשון וביתרון מעלה והשנה יותר ממה שהיה וישוב התפארת והכבוד³³³² בירושלים והוא שאמר ישעיה ע"ה על הבית השלישי (ישעיה ס א –

²⁹ ע"י זהר (ח"א רנד ע"ב): בא וראה שני מזבחות הן מזבח פנימי לעילא ומזבח חיצון לתתא מזבח הפנימי הוא שלם וזהו דכתיב המזבחה בתוספת ה"א וכך בכל מקום ומזבח החיצון הוא חסר ה"א כמו (דברים כב) נערה נער חסר ה' אשתכח דמאתערותא דמזבח החיצון של מטה אתער מזבח הפנימי של מעלה ובמה אתער בריח הקטורת של מעלה ויתער ריח הקרבן של מטה ועל דא לריח שמניך טובים אינון בוצינין נהירין ונציצין כתיב הכא טובים וכתביב התם (בראשית א ד) וירא אלה"ם את האור כי טוב.

תרגום: בא וראה שתי מזבחות הן, מזבח פנימי למעלה, מזבח חיצון למטה. מזבח הפנימי הוא שלם, וזהו שכתוב "המזבחה", בתוספת ה"א, וכך הוא בכל מקום. ומזבח החיצון הוא חסר ה"א, כמו נערה, נער חסר ה'. נמצא שמהתעוררות המזבח הפנימי (החיצון) של מטה, מתעורר מזבח הפנימי של מעלה. ובמה מתעורר, בריח הקטורת, הקטורת של מעלה, ויעורר ריח הקרבן של מטה. ועל זה "לריח שמניך טובים", אותם מאורות מאירים ונוצצים. כתוב כאן טובים, וכתוב שם "וירא אלהים את האור כי טוב".

³⁰ ע"י זהר (ח"ג רנג ע"ב): ויבא מלך הכבוד ולית כבוד אלא תורה מהכא מאן דיליף אורייתא דאתקריאת כבוד אקרי מלך ולא תימא בההוא עלמא דאתי ולא יתיר אלא מלך בתרין עלמין בדיוקנא דמאריה ובגין דא כפול פסוקא תרין זמנין חד מי זה מלך הכבוד תניינא מי הוא זה מלך הכבוד שאו שערים ראשיכם מאי ראשיכם תרין זמנין אינון חיון דמרכבתא עלאה וחיון דמרכבתא תתאה תרגום: "ויבא מלך הכבוד" ואין כבוד אלא תורה. מכאן מי שלומד תורה שנקראת כבוד, נקרא מלך. ולא תאמר באותו עולם הבא ולא יותר, אלא מלך בשני עולמות, בדמות רבוננו, ומשום זה כפול הפסוק פעמיים, אחת מי זה מלך הכבוד, שתיים מי הוא זה מלך הכבוד. "שאו שערים ראשיכם", מהו ראשיכם פעמיים, אלו חיות המרכבה העליונה וחיות המרכבה התחתונה.

³¹ ע"י לעיל בראשית כח יז, וע"י רמב"ן ויקרא כו טז.

³² ע"י לעיל פרשת נח הערה 33, ש"כבוד" היא כינוי למדת המלכות.

³³ ע"י זהר (ח"א עא ע"ב): ויאמר אלה"ם לנח וגו' זאת אות הברית אשר אני נותן ביני וביניכם וגו' את קשתי נתתי בענן (בראשית ט יב - יג) נתתי דנות מקדמת אדא רבי שמעון פתח (יחזקאל א כה) וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא מה כתיב לעילא ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי בלכתן אלין ארבע חיוון רברבן עלאין קדישין דההוא רקיע מתתקנא עלייהו וכלהו גדפיהו (ד"א ל"ג פרישן) מתחבראן דא בדא לחפייא גופיהו ובשעתא דאינון פרשי גדפיהו אשתמע קל גדפין דכלהו דאמרי שירתא ה"ד (שם כד) כקול שדי דלא אשתכח לעלמין כמה דכתיב (תהלים ל יג) למען יזמרך כבוד ולא ידום ומאי אמרי (שם צח ב) הודיע יהו"ה ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו קול המולה כקול מחנה כקול משרייתא קדישא כד מתחברן כל חילין אלין עילאין לעילא ומאי אמרי קדוש קדוש קדוש יהו"ה צבאות מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו ג) אהדרו לדרום אמרו קדוש אהדרו לצפון אמרו קדוש אהדרו למזרח אמרו קדוש אהדרו למערב אמרו ברוך והאי רקיע קאים על רשיהון ובכל אתר דאיהי אזלא אסחרו אנפין לההיא סטרא דאתכלילו אנפין ביה אסחרו אנפיו לארבע זויין וכלהו מסתחרן לתתא ברבועא דיליה אתגליפת בארבע אנפין אנפי אריה אנפי נשרא אנפי שור אנפי אדם גליף בכלהו אדם אנפי ארי"ה אדם אנפי נש"ר אדם אנפי שו"ר כלהו כלילן ביה ובגין כך כתיב (יחזקאל א י) ודמות פניהם פני אדם והאי רקיע דאתרבע כלהו גוונין כלילן ביה ארבע גוונין אתחזיין ביה גליפין בארבע ארבע גליפין רשימין טהירין עלאין ותתאין כד מתפרשאן גוונין דאינון ארבע סלקין תריסר גוון ירוק גוון סומק גוון חוור גוון ספיר דאתכלילו מכל גוונין ה"ד (יחזקאל א כח) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד יהו"ה חיזו דגוונין דכלא ובגין כך את קשתי נתתי בענן.

תרגום: "ויאמר אלהים לנח וגו' זאת אות הברית אשר אני נותן ביני וביניכם וגו' את קשתי נתתי

בענן". "נתתי" מקודם לכן. רבי שמעון פתח, "וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא". מה כתוב למעלה, "ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי בלכתן", אלו ארבע חיות גדולות עליונות קדושות שאותו הרקיע מתוקן עליהם. וכל הכנפים (נפרדות) מתחברות זו בזו לכסות את גופם. ובשעה שהם פורשים כנפיהם, נשמע קול הכנפים של כולם שאומרים שירה. זהו שכתוב "כקול שדי", שלא שוקט לעולמים, כמו שנאמר "למען יזמרך כבוד ולא ידום". ומה אומרים, "הודיע ה' ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו". "קול המולה כקול מחנה", כקול מחנה קדוש כשמתחברים כל הצבאות העליונים למעלה, ומה אומרים, "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו". חוזרים לדרום, אומרים קדוש, חוזרים לצפון, אומרים קדוש, חוזרים למזרח, אומרים קדוש, חוזרים למערב, אומרים ברוך. והרקיע הזה עומד על ראשיהם, ובכל מקום שהיא הולכת, מסובבים פנים לאותו צד שנכללים הפנים בו, מסובב פניו לארבעה רוחות, וכולם מסתובבים למטה. ברבוע שלו נחלקת בארבע פנים, פני אריה, פני נשר, פני שור, פני אדם, חקוק בכולם אדם. פני אר"ה אדם, פני נש"ר אדם, פני שו"ר אדם. כולם כלולים בו. ולכן כתוב "ודמות פניהם פני אדם". והרקיע הזה שהתרבע [שנחלק לארבע], כל הצבעים כלולים בו, ארבעה צבעים נראים בו חקוקים בארבע ארבע, בארבעה חקוקים רשומים אורות עליונים ותחתונים, כשנפרדים הצבעים של אותם ארבע, עולים שנים עשר. צבע ירוק, צבע אדום, צבע לבן, צבע ספיר שנכללו מכל הצבעים. זהו שכתוב "כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'", המראה של כל הצבעים, ולכן "את קשתי נתתי בענן". [הענן כאן היא מידת המלכות המכונה כבוד ה', עי' זהר (ח"א יח ע"א ע"א הובא לקמן וכן ח"א כה ע"א וסז ע"א)].

עי' זהר (ח"ג רל ע"ב): קשת סימן תקיעה שברים תרועה ואינון סימן מרכבה דאבהן תקיעה דאברהם שברים דיצחק תרועה דיעקב דאתמר ביה ותרועת מלך בו וגו' גווינן אתחזיין ביה חוורו סומק וירוק ומסטרא דגבורה אתקרי קשת גבורים חתים ומסטרא דימינא כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כד אתחזי ביום הגשם אחזי רחמי וכד אתחזי בלא מטרא אחזי דינא מעורב בין מטרא ושמשא אחזי דינא ורחמי כליל והאי איהו ש מן שדי תלת ענפי אבהן דאינון יהו"ה אלהינו יהו"ה תלת שמהן לקבל תלת ענפי אבהן ובהון י"ד אתוון בחושבן ד"י מן שדי ולבוש שדי מטטרון דהכי סליק בחושבן שדי.

תרגום: קש"ת, סימן תקיעה שברים תרועה, והם סימן המרכבה של האבות, תקיעה של אברהם, שברים של יצחק, תרועה של יעקב, שנאמר בו "ותרועת מלך בו", ושלושה צבעים נראים בו, לבן אדום וירוק, ומצד הגבורה נקרא "קשת גיבורים חתים", ומצד הימין "כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם", כאשר נראה ביום הגשם מראה רחמים, וכאשר נראה בלי מטר מראה דין מעורב בין גשם ושמש, מראה דין ורחמים כלולים, וזוהי ש' משדי, שלשה ענפי האבות שהם יהו"ה אלהינו יהו"ה, שלשה שמות כנגד שלשה ענפי האבות, ובהם י"ד אותיות בחשבון אותיות ד"י משדי, ומלבוש של שדי הוא מטטרון, שכך עולה בחשבון שדי.

עי' זהר (ח"א יח ע"א): כמראה הקשת זה חי עלמין וזהו (בראשית ט יג) את קשתי נתתי בענן דא מלכות נתתי מן יומא דאתברי עלמא ביומא דעיבא דאתחזי קשת מראה דמות כבוד יהו"ה (יחזקאל א כח) אתער שמאלא לאתתקפא נפקת רחל ותקש בלדתה מיכאל בסטרא דא רפאל בסטרא דא גבריאל בסטרא דא ואינון גווינן דאתחזיין בההוא דמות חויר וסומק וירוק כן מראה הנגה סביב נהירו דאתכסייא בגלגולא דחיזו דעינא הוא מראה דמות כבוד יהו"ה גווינן דאתיחדא יחודא תתאה לפום יחודא דאתיחד יחודא דלעילא יהו"ה אלהינו יהו"ה גווינן סתימין דלא אתחזן ואתקשרן אל מקום אחד יחודא חדא בעלאה גווינן בקשת לתתא לאתיחדא בהו חוור סומק וירוק כגווינן סתימין ואינון יחודא אחרא רזא ושמו אחד בשכמלו יחודא דלתתא יחודא עלאה (דברים ו ד) שמע ישראל יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד דא לקביל דא

תרגום: "כמראה הקשת" זה חי העולמים, וזהו "את קשתי נתתי בענן", זו מלכות, נתתי מיום שנברא העולם. ביום מעונן, כשנראית הקשת מראה דמות כבוד ה', מתעורר השמאל להתגבר. יוצאת רחל ותקש בלדתה. מיכאל בצד זה, רפאל בצד זה, גבריאל בצד זה. והם הצבעים שנראים באותה דמות, לבן ואדום וירוק. "כן מראה הנוגה סביב", האור שהתכסה בגלגול מראה העין, הוא מראה דמות כבוד ה'. הצבעים שהתייחדו היחוד התחתון הם לפי היחוד שהתייחד יחוד עליון. "ה' אלהינו ה'". צבעים סתומים שלא נראים ומתקשרים אל מקום אחד. יחוד אחד בעליון, הצבעים בקשת למטה להתייחד בהם, לבן אדום וירוק, כמו צבעים סתומים, והם יחוד אחר, סוד ושמו אחד. "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", היחוד שלמטה. יחוד עליון "שמע ישראל יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד". זה כנגד זה.

עי' רע"מ (ח"ג רטו ע"א): אבל רבי יהודה אמר מאן דחמי קשת בגווינו נהירין צריך לברכא ברוך זוכר הברית ובגלותא דלאו איהו נהיר בגווינו כדקא יאות ולא עוד אלא דלזמנין נהיר זעיר וזמנין לא נהיר כלל זמנין אתחזי בשלימו זמנין לאו דקשת קא רמיז גווינו לזכוון דכהנים לויים וישראלים כד אינון שפירין דנהיר קשת בגווינו דאינון תלת.

קום אנת רבי יוסי הגלילי ואימא דהא מלין שפירין קאמרת בחבורה קדמאה דקשת לא אתיא אלא לאגנא על עלמא למלכא דבכל זמנא דבריה חב ומלכא חזי למטרוניתא סליק רוגזא דבריה דכתיב וראייתה לזכור ברית עולם וע"ד לא אתחזי קשת אלא לאגנא על עלמא ולא אתגליא אלא בלבוש

(ב) קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה³⁴.

יקר דמלכו ובשעתא דאית צדיק בארעא איהו ברית למיקם ברית וכי בגלותא קב"ה אתרחק ממטרוניתא ואיך מטרוניתא אתלבשת לבושי מלכותא בגלותא לא אבל בגלותא לבושה דקדרות ואיהו אמרת אל תראוני שאני שחרחרת אל ודאי הוא קשת דאתגלייא בגלותא לאו איהו אלא מטטר"ן דאתקרי שד"י ואיהו עבדו זקן ביתו דשליט בכל דיליה (בגלותא) ובנוי אתקריאו עבדים דקב"ה ובני מטרוניתא בנים ובגין דא אם כבנים אם כעבדים ובזמנא דאתחרב בי מקדשא אוקמוה דעבדים חפו ראשם ונתדלדלו אנשי מעשה ודאי אנשי מעשה אתקריאו על שם מטרוניתא דאתמר עלה רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה אבל אי אית צדיק דזכווי עובדוי לאנהרא בהון מטרוניתא ולמשפט מנה לבושי קדרותא דפשטין ולקשטא לה בלבושי דגוונין נהירין דרזין דאורייתא מה כתיב ביה וראיתיה לזכור ברית עולם וראיתיה ברזין נהירין דאורייתא דאור ר"ז אתקרי הה"ד כי נר מצוה ותורה אור ובאלין רזין אתמר וראיתיה ובההוא זמנא סליק מניה רוגזא דבריה וחמת המלך שככה

תרגום: אבל רבי יהודה אמר, מי שרואה קשת בצבעים מאירים צריך לברך "ברוך זוכר הברית", ובגלות שאינה מאירה בגווניה כראוי, ולא עוד אלא שלפעמים מאירה מעט ולפעמים לא מאירה בכלל, לפעמים נראית בשלמות ולפעמים לא, שקשת רומזת גווניה לזכויות הכהנים לויים וישראלים כשהם יפים, שהקשת מאירה בגווניה שהם שלשה.

קום אתה רבי יוסי הגלילי ואמור, שהרי דברים יפים אמרת בחבור הראשון, שקשת לא באה אלא להגן על העולם. [משל] למלך שבכל זמן שבנו חוטא, והמלך רואה את המלכה מסתלק רוגז בנו, שכתוב "וראיתיה לזכור ברית עולם", ולכן לא נראית קשת אלא להגן על העולם, ולא נגלית אלא בלבוש נכבד של מלכות. ובשעה שיש צדיק בארץ הוא הברית להעמיד ברית. וכי בגלות התרחק הקדוש ברוך הוא מהמלכה, ואיך המלכה התלבשה לבושי מלכות בגלות, לא, אבל בגלות לבושה של קדרות, והיא אומרת "אל תראוני שאני שחרחרת", אלא ודאי אותה קשת שנגלית בגלות אינה אלא מטטר"ן שנקרא שד"י, והוא "עבדו זקן ביתו ששולט בכל אשר לו", (בגלות) ובנוי נקראים עבדי הקדוש ברוך הוא, ובני המלכה בנים, ומשום זה "אם כבנים אם כעבדים". וכשחרב בית המקדש, פרשוה שעבדים חפו ראשם ונדלדלו אנשי מעשה, ודאי אנשי מעשה נקראו על שם המלכה, שנאמר עליה "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה". אבל אם יש צדיק שזכויותיו ומעשיו להאיר בהם את המלכה, ולהפשיט ממנה לבושי קדרות הפשוטים, ולקשט אותה בלבושים של צבעים מאירים של סודות התורה. מה כתוב בו "וראיתיה לזכור ברית עולם" וראיתיה בסודות מאירים של התורה, שאור"ר נקרא ר"ז, זהו שכתוב "כי נר מצוה ותורה אור", ובסודות הללו נאמר "וראיתיה". ובאותו זמן מסתלקת ממנו רוגז בנו, "וחמת המלך שככה"

קיום העולם התלוי בברית יש ב' בחי' א' בזכות, וא' שלא בזכות, ושלא בזכות היא חסרון. ועי' זר"ח (י ע"ד): אמרו עליו על ר' שמעון, שלא נתראה קשת בימיו. דהא הוא סימנא בעלמא הוה. תרגום: אמרו עליו על רבי שמעון שלא נראתה הקשת בימיו שהרי הוא היה הסימן בעולם. היינו שבזכות ר"ש היה תיקון כל הזמן בזכותו, ולא הצטרכו לזכות הקשת החיצוני.

³⁴ עי' זר"ח, חג קיח ע"א: (ד"א) עבדו את יי' ביראה דא כ"י בזמנא דאיהי בגלותא ביני עממיא א"ר יהודה והא כתיב כי בשמחה תצאו ודא היא כ"י כיון דאמר תצאו מן גלותא הוא ואקרי שמחה א"ל ודאי הכי הוא דכל זמנא דאיהי בגלותא ושכיבת לעפרא לא אקרי שמחה עד דקב"ה ייתי לגבה ויוקים לה מעפרא ויימא התנערי מעפר וגו' (ישעיה ס א) קומי אורי וגו' ויתחברון כחדא (ויקים לה מעפרא) כדין חדוותא אקרי חדוותא דכלא וכדין בשמחה תצאו ודאי כדין כמה חיילין יפקון לקבלא דמטרוניתא לחדוותא דהלולא דמלכא כד"א ההרים והגבעות יפצחו וגו' וכתוב כי הלך לפניכם יי' ומאספכם וגו'.

תרגום: (ד"א) עבדו את ה' ביראה, זו כנסת ישראל בזמן שהיא בגלות בין העמים. אמר רבי יהודה והרי כתוב "כי בשמחה תצאו" וזוהי כנסת ישראל, כיון שאמר תצאו מהגלות הוא ונקראת שמחה, אמר לו ודאי כך הוא זה, שכל זמן שהיא בגלות ושוכבת לעפר לא נקראת שמחה עד שהקדוש ברוך הוא יבא אליה ויקימה מהעפר, ויאמר "התנערי מעפר קומי וגו'" "קומי אורי וגו'" ויתחברו כאחד (ויקימה מעפרא), ואז שמחה נקראת שמחת הכל, ואז "בשמחה תצאו" ודאי. אז כמה חיילות יצאו מול המלכה לשמחת הילולת המלך, כמו שנאמר "ההרים והגבעות יפצחו וגו'" וכתוב "כי הלך לפניכם ה' ומאספכם וגו'".

ועי' עוד שם קיט ע"א: פתח ואמר יי' אורי וישעי ממי אירא וגו' יי' אורי וישעי כיון דבר נש אסתכל (נ"א אתאחד) בנהורא דלעילא וקב"ה אנהיר עליה לא דחיל מעלאין ותתאין כד"א ועליך יזרח יי' וכבודו עליך יראה.

תרגום: פתח ואמר ה' אורי וישעי ממי אירא וגו', ה' אורי וישעי, כיון שאדם הסתכל (נאחז) באור שלמעלה והקדוש ברוך הוא מאיר עליו, לא פוחד מעליונים ותחתונים, כמו שנאמר "ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה".